

utólag újra egységessé komponálná a művet.

A kötet kétségkívül legjobb írása a *Temetés után*. Több okból. Egyrészt itt a legvilágosabb, s művészileg a legárnyaltabb az írói mondanivaló: időszerű gondjainkat saját magunknak kell megoldanunk — azokat a korszellem nem oldhatja meg. Másrészt egy fiatal élet legérzékenyebb pályáját mutatja be; azt a kritikus fordulót, amikor az ártatlan „sasok” még idejében felismerhetik a „denevérré válás” elsüllyesztő példáit, s a maguk erejét téve fel a küzdelemre, önállóan vívnak meg saját céljaikért, emberségükért. Salamontól távol áll a sematizáló ábrázolás, amelytől, különösen ezzel a témával kapcsolatban fiatal íróinkat annyira intjük. Egyszerre látat kívülről, s mutatja meg belülről is

a formálódás legapróbb mozzanatait, a morális felismerés alakulót, a nagy törvényeket látni akaró fázisait. Kovács Feri az üres, tartalmatlan emberi kapcsolatok lehangoló monotoníájából tör ki, s ha ellenállásának megnyilvánulásai egyelőre kapkodók, csiszolatlanok is még, az író világosan tudunkra adja hitét ebben az emberben, az egész nemzedékben.

S valójában ettől a szilárd hittől lesz egységes mind tartalmában, mind mondanivalójában Salamon Pál legújabb kötete. Mély emberséggel láttat, s tudatos moralitással ítél; biztosan érzi a probléma súlyát, melynek megoldására egész művészetével elkötelezte magát. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1966.*)

MAJOROS JÓZSEF

PINTÉR TAMÁS: HALÁLOS TWIST

Pintér Tamás neve nem új a mai magyar irodalom kedvelői előtt, néhány éve jelentek meg első elbeszélései, de hamar nevet és rangot szerzett magának. Az olvasó ismerősként veszi kezébe a kötetbe gyűjtött elbeszéléseit; a kötet mindig erőpróba, összegezés és kitekintés; a más többé-kevésbé ismert novellák így keltenek ismét izgalmat és kíváncsiságot. S a kritikus zavartan teszi le a könyvet, nehezen nevezheti Pintér Tamást „elsőkönyves” írónak, hisz ami az „elsőkönyvesek” legáltalánosabb jellemzője — az egyensúly hiánya —, azt épp nem lehet a szemére vetni. Szigorú író, önmagával szemben már-már kegyetlen is, kell ez a kegyetlenség, a szavaknak így lesz értékük, a valóság így lesz valósággá, minden jel és minden kép megméri az író szemében. Az írónak szeretnie és gyűlölnie kell — mondja —, s a legközbösebb epizódban is izzó szenvedély fűti, mert nincs közömbös helyzet; az írónak állandóan fel kell emelnie a szavát, ítélkezni pedig igen nagy felelősség. A felelősség szenvedélye fűti Pintért.

Tizenhárom történet: tizenhárom ki-mondatlan, meg nem történt dráma. Az egyetlen, ahol a tragédia bekövetkezett, a *Piros király*, a mulatni siető tanácstítkár elgázolt és cserbenhagyott egy parasztembert az esti országúton; az, amit az író a novellában szemérmesen rejteget, már a szívmelegítő megoldás, a büntudat felébredése a „piros királyban”, a tett vállalása, de épp ez a szemérmesség menti meg az olcsó feloldástól; ott tátong a lábánál a sematiz-

mus veszélye, de Pintér egy percre sem inog meg, úgy tud optimista lenni, hogy ez a markáns optimizmus egyúttal el is határolja mindenfajta sablonosságtól.

Irtózik a nagy szavaktól, kerüli a nagy fordulatokat, nem egy írásában meg sem történik, amit sejtetne vagy sejtet, a lelkekben azonban ott izzik a dráma. Szemérmes író, az élet tanította erre a szemérmességre — ahogy vallja —, arra, hogy csak azt írja le, amit hittel, becsülettel vállal. Ez a szemérmesség fogja vissza tollát ott is, ahol iszonyú példákat állíthatna élénk. De mindenekelett az embert akarja megmutatni, s csak mögötte a rossz, a gyűlölni való rossz újra fölbukó szövevényét. A szenvedés is az emberért van.

A kötet legtisztább írása talán a címadó *Halálos twist*, finom, szinte Hemingwayre emlékeztető lélekrajza mögött a megtörtént és a meg nem történt homályosan kirajzolódó körvonalai húzzák meg a valóságot. És ismét a büntudat, ez a fojtogató-feloldó büntudat: mert a bűn egyedüli gyógyszere szembenézni a cselekedetekkel. Kíméletlen következetességgel megy utána az író a rossznak, a hőseiben igaztalanul igazul ébredő gyűlöletnek, mely az öreg éjjeliőr halálát okozza — vagy okozhatná. S ugyanez a kíméletlen logika fűti a *Láncreakció*-t is, a hősiességével kitűnő vasutas be nem vallott s bevalatlanságában is annyi embertelen cselekedet forrását képező, kioltathatlan hősiesség-vágyának megrajzolását. Fe-

dig hősnek lenni nem életforma, s végül egy félmillió forint értékű raktár felégéséhez vezet az út. De a katasztrófa fényénél is ember az ember. Az író nem egyszerűen rokonszenvezik hőseivel, hanem emberségükben lesz egy velük.

Hősei elesett, a társadalom peremén élő vagy peremére szoruló emberek, elődeik mintha Mátyás novelláiban születtek volna meg, Pintér Tamás világa azonban több is, kevesebb is a Mándyénál; tágabb a horizontja, tömörségében, összefogottságában is tágabbra nyílik vagy akar nyílni. De a lélektani mélységet itt-ott nem egészen hiteles hidak ívelik át, legtöbbször szinte észrevétlenül. Apró megcsúszások ezek.

de komoly csuszamlást okozhatnak. Zsargon szavakat használ például hősei jellemzésére. De a szavak túllépnek funkciójukon, s az író úgy jár, mint a színész, aki túljátssza szerepét: hitelét veszti. Ha csak percekre is. Ez még a külsődleges ábrázolás csapdája. Az azonosulás azt is jelenti: az írónak önmagába kell alászállnia, hogy megszenvedje hősei sorsát, s hősei az ő sorsát hordják. A megszenvedett szavaknak van csak a legjobb értelemben vett művészi hitelük. S ez nem a kritikus önkényes mércéje, az író tanítja erre kritikusat könyve legjobb oldalain. (Szépirodalmi Könyvtár 1967.)

PÁLYI ANDRÁS

MOCSÁR GÁBOR: NAGYERDŐ, KISFIÚ

Kitűnő kis könyv került a nyolc éven felüli ifjúság kezébe. Olyan kitűnő, hogy a kiadó eme kategorizálása valóban csak a korosztály alsó szintjét jelöli, mert a könyvet élvezettel és okulással olvashatják mindazok az ötször vagy tízszer nyolcévesek is, akik szeretik az erdőt, a napfényt, az állatokat, a gyerekeket — s a jóra törekvő, melegszívű felnőtteket.

A könyvecske egy „rettenetesen gyáva” kisfiú egyetlen drámai napjának történetét meséli el. Drámai, mert a maga játékos, kusza, ártatlan gyermekvilágában — tudtán és akaratan kívül — olyan érzelmi magára ébredés születik, mely életének, sőt: az egész család életének nyomasztó problémáit oldja meg. A történet drámaiságának azonban nem ez a felszabadító kifejlés a lényege, hanem az a mértéktartó és természetes írói magatartás, mellyel a szerző következetesen megmarad a gyermektörténet, s ezen túlmenően a *gyermekregény* szférájában, hogy kicsik számára érthetően, nagyok számára megkapóan bontakozzék ki a végső konklúzió, az igazság és a jóság sumája: hogy a jók és az igazak bárhogy is, de megismerik egymást, és megtalálják egymás kezét.

Ati, a „gyáva” kisfiú egész nap játszik, csetlik-botlik, úttalan utakon barangol, félelmetes tanyai kuvaszok elől menekül, elbolyongó kis lelkevel ábrándozik, vágyakozik, rossz gyerekekkel és rossz felnőttekkel ismerkedik, végül eltéved; s megtalálja azt az embert, aki hazaviszi. Valójában azonban ő „viszi haza” a derék embert édesanyjának, a két rosszcsont fiúval viaskodó, egyre

több gond közepette helytálló fiatal özegetnek.

Az egyetlen napba sűrített cselekmény nyílegyenesen halad egy tiszta és realista kis *mese* útján: abban a világban, amelyben Ati él — a fák, a madarak, a jószagú fűvek világában — természetes, sőt szükségszerű a mesék ősi erkölcsi törvénye, hogy a jók elnyerik jutalmukat, a rosszak felsülnek. A hangsúlyt azonban az író a jókra helyezi. A konklúzió e nyílegyenes útját girbe-gurba erdei ösvények szegélyezik, teli a természet ezer apró titkával, csodájával. Ezeket halad Ati. Látszólag minden eseményt, melynek e fárasztó napon részese lesz — s melyekben semmi rendkívüli nincs — a véletlen, vagy a játékos gyermeki kedv irányít: csak a történet végén derül ki, hogy minden szükségszerűen történt, a játékhoz, a félelemhez, a megalázáshoz, a kisgyermeki érzelmekhez kapcsolódó apró események a mese üde törvényének érdekében történtek, annak elhagyhatatlan láncszemei. A nagyon is világos írói szándék és mesélő kedv sehol sem leplezi le magát. Még azt sem vesszük észre közvetlenül, hogy az író a maga gyermekkorának emlékeit írja meg bensőséges lírával, hogy az erdő olyan titkaira tanítja a gyerekeket, melyekről nem szól sem a biológia tankönyv, sem pedig a tanár úr. Honnan is tudhatnák, hogy a kecskebéka halálos végveszedelmében sír és zokog, mint a gyerek, az öreg fülesbagoly úgy horkol álmában, mint az ember, a kacsák tökrészek lesznek az erjedt epertől, s az erdei fák bölcsen hagyják, hogy a bokrok nagyra nőjenek az erdő szélén, mert így fel-